

Màrius Torres i Mercè Figueras

Cartes a Mahalta. Selecció i edició de Meritxell Guimet i Margarida Prats, epíleg de Montserrat Casals. Barcelona, Club Editor, 2017

La publicació d'una tria de les missives que s'intercanviaren Màrius Torres i Mercè Figueras durant la seva estada al sanatori de Puig d'Olena amb l'encertat títol de *Cartes a Mahalta* permet de conèixer molt de prop el lligam íntim que establiren tots dos corresponents. Datades entre el 24 de setembre de 1936 i el 30 de novembre de 1942, les lletres prenen inicialment un to d'amistat respectuosa que aviat deriva cap a la intimitat d'una relació afectiva –talment com “dos rius paral·lels” que acosten les seves ribes– per anar a parar de manera gradual a les aigües calmes –o no tan– d'una amistat plena de tendresa.

De bell antuvi, corprèn l'educació, la cordialitat i la delicadesa amb què es tracten Figueras i Torres en les seves epístoles. Causa impressió, també, la ironia, l'humor amb què suporten estoicament la malaltia i la reclusió obligada al sanatori. Les lletres que es bescanvien d'un passadís a l'altre són, tot sovint, consol, companyia i gaudi per a les llargues estones de solitud passades a les cambres de malalts –molt properes en l'espai, però infranquejables– de Puig d'Olena. Revelen la cura extraordinària que es tenen l'un a l'altre, la confessió que es fan de les preocupacions i els neguits, l'admiració profunda que es professen, la complicitat que ordeixen tant amb allò dit com allò insinuat o silenciats.

Cartes a Mahalta il·lumina encara amb més força la sensibilitat extraordinària del poeta Màrius Torres, la seva humanitat excepcional, a flor de pell, la seva finesa en l'exploració dels replecs de l'ànima humana. En una de les missives, datada el 9 de febrer de 1937, arriba a confessar a la seva confident que accepta com a consigna vital les paraules de Ludwig van Beethoven: “A través del dolor, a l'alegria!” (p. 31). De tots els caires que desprenen les cartes a Figueras, n'hi ha un d'especialment revelador per comprendre l'obra torresiana: la seva concepció de la religiositat, “filla molt més del raonament que de la fe” (p. 165), escriu el 26 d'octubre de 1937, però que evoluciona els darrers anys, en l'ambient ofegador de la postguerra, cap a posicions més “teològiques”.

Tot amb tot, la gran aportació de *Cartes a Mahalta* és donar veu finalment a Mercè Figueras, la musa inspiradora d'alguns dels poemes més bells de Màrius Torres. Lectora, còmplice i amiga, Figueras es converteix en una interlocutora impulsiva, sensible, intel·ligent, culta, que està a l'altura de les profunditats en què es plau d'endinsar-se el poeta ponentí. En la carta del 5 d'abril de 1937, li escriu amb un punt de dramatisme: “El de-

sig i la realitat són dues coses oposades i la meua realitat és una mena de monstre que es passa la vida menjant els meus desigs” (p. 61). Malauradament, la seva veu emmudeix durant els dos darrers anys, en què només podem llegir les cartes del poeta, tan plenes d'enyorrança envers la seva Mahalta.

Tot i la situació en què es troben, confinats al sanatori i atenallats per la malaltia, les epístoles prenen de vegades l'aire d'un flirteig sentimental, mentre que altres cops s'acosten a la meditació filosòfica o al soliloqui existencial. Hi sovintegen les picades d'ullet, les al·lusions, les facècies o les revelacions, escrites sempre en un to de respecte mutu, de complicitat recíproca i d'afable franquesa. Són més aviat comptades les cartes que expressen la tristesa o el desconhort, motivats en bona part per la malaltia. N'hi ha també que es limiten simplement a desfer malentesos o aclarir posicions en el terreny relliscós dels afectes i de les complicitats. De tant en tant, encara que molt poc, es complauen a escoliar els poemes que escriu Torres o a intercanviar opinions sobre els llibres que han llegit o que volen llegir.

Més enllà de la dimensió afectiva, els afers quotidians i les picabaralles o les confidències d'amics íntims, la successió de cartes deixa entreveure gairebé imperceptiblement els temps trasbalsats que els tocà de viure des de l'isolament limitat del sanatori de Puig d'Olena: la guerra, l'exili, la postguerra. N'hi ha ecos llunyans, això sí, que, en alguns casos, espeteguen en el present com una tempesta seca –per exemple, en les cartes, ben eloqüents, de l'11 de maig de 1938 i del 22 d'agost de 1939, sobre l'ocupació de la ciutat de Lleida per les tropes feixistes i la imposició d'un estat totalitari que humilia els vençuts, respectivament. El context històric no n'és mai el centre, tanmateix, perquè allò que preval i s'imposa és l'àmbit de la privacitat, el diàleg confidencial de dues persones que necessiten peremptòriament ser escoltades i compreses, que troben en l'altre un “refugi espiritual” on aferrar-se i que poden compartir d'aquesta manera l'esperança fràgil en el demà.

Margarida Prats, màxima especialista en l'obra torresiana, signa el pròleg, molt breu, d'aquesta antologia de cent setze cartes (de les cinc-centes tres que se n'han conservat), bona part de les quals escrites durant la guerra i, més espaiades en el temps, després. Prats hi comenta l'ambient que es vivia al sanatori de Puig d'Olena, perfila el caràcter i la biografia dels dos corresponents i esbossa la relació epistolar que mantingueren. Clou el volum un epíleg de la periodista Montserrat Casals, corresponent a un capítol de la biografia de Joan Sales amb què treballava abans de morir, que descriu la gènesi i l'entramat del cenacle literari que es creà a Puig d'Olena, al voltant de la tríada Màrius Torres, Mercè Figueras i Joan Sales. Al seu entendre, les missives entre

Torres i Figueras poden llegir-se com “el relat d’un amor manifestat sempre de manera paradoxal, no sabem si impossible o no volgut, d’una duplicitat difícil de discernir” (p. 295).

En tot cas, sigui quina sigui la mena d’amor o d’amistat que compartiren tots dos, *Cartes a Mahalta* brinda la possibilitat de seguir gairebé en primer pla els darrers anys de la vida de Màrius Torres com a malalt al sanatori de Puig d’Olena, la *Muntanya màgica* de les lletres catalanes. Malgrat els buits i les el·lipses documentals, contribueix sobretot a conèixer molt més íntimament –com a escriptor i com a home– un dels millors poetes de la literatura catalana del segle XX.

FRANCESC FOGUET I BOREU
Universitat Autònoma de Barcelona

Lluïsa Julià

Maria-Mercè Marçal. Una vida
Barcelona, Editorial Pòrtic, 2017.

L’obra de Lluïsa Julià (Barcelona, 1958) *Maria-Mercè Marçal. Una vida* (2017) s’afegeix a una colla d’estudis recents sobre la poetessa d’Ivars entre els quals cal destacar *Maria-Mercè Marçal. L’escriptura permeable* (2014) i *Cos endins. Maternitat, desig i malaltia en l’obra de Maria-Mercè Marçal* (2015), totes dues de Caterina Riba i ressenyades per Josep Camps en els números sis i set d’aquesta mateixa revista. N’hi podríem afegir més. L’augment de la bibliografia evidencia que la figura de Marçal va consolidant-se cada dia més dins del cànon de la literatura catalana.

De tota manera, gairebé vint anys després de la mort de la poetessa, el treball de Julià suposa la primera aproximació exhaustiva a la vida de Maria-Mercè Marçal. L’obra és escrita partint de la informació obtinguda a través d’una abundant recerca entre les persones que hi van tenir contacte al llarg de la seva vida en els diferents camps en què es va moure. Això fa que la biografia, a més de resseguir la seva labor poètica, política i intel·lectual, estigui farcida d’anècdotes quotidianes que ens permeten observar un dibuix psicològic de l’escriptora molt afinat. L’obra no solament ens atansa a la personalitat més íntima de la poetessa sinó a una societat, la catalana de la part final del segle XX, que pateix una visible transformació econòmica, política, social, cultural, sexual i moral. I Marçal pateix cadascun d’aquest canvis de manera de vegades punyent.

La biografia està dividida en dotze parts. Les dues primeres, que són les més curtes, estan centrades en el seu període rural i lleidatà. Les altres deu les formen la seva aventura urbana i barcelonina que, això no obstant, no servirà per trencar amb el seu passat lleidatà. Ara bé, la introdueix en un dinàmica cultural molt més viva i fructífera.

La primera està centrada en la seva infantesa a Ivars. És en aquest període quan, al morir la padrina, son tiet Josep recupera la masia i les propietats que fins llavors havia conreat el pare de la Marçal. Passar de fer vida de terratinent rural a convertir-se en un modest pagès en una casa al mig del poble és percebut com un daltabaix familiar. Tot i la pèrdua d’estatus, M.M. Marçal podrà anar a Lleida a estudiar el batxillerat. És aquí on comença a saber, a través del professorat i d’altres influències, que existeix una cultura catalana i que la llengua que ha parlat sempre és apta per fer-ne literatura. Una altra influència important durant aquest període és la del capellà de Seana, Ramon Alsina. Una mostra de cristianisme progressista, influït pel concili Vaticà II, del qual, la poetessa se n’anirà apartant durant els anys pos-